

«Зразки забобонної жорстокості...»

(новини з Росії та Польщі в першому номері першої газети в Україні)

Шмалько А. В.

Схід-Захід: Історико-культурологічний збірник.

Випуск 2. – Харків: Майдан, 1999. – С. 128-130.

При використанні матеріалів статті обов'язковим є посилання на її автора з повним бібліографічним описом видання, у якому опубліковано статтю. Дана електронна копія статті може бути скопійована, роздрукована і передана будь-якій особі без обмежень права користування за обов'язкової наявності першої (даної) сторінки з повним бібліографічним описом статті. При повторному розміщенні статті у мережі Інтернет обов'язковим є посилання на сайт Східного інституту українознавства імені Ковальських.

Адреса редакції:

Східний інститут українознавства імені Ковальських («Схід/Захід»), ауд. 4–87,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
пл. Свободи, 6,
Харків, 61077,
Україна.

E-mail: siu.kharkiv@gmail.com

Тел.: +38 057 705 26 30;
+38 096 1555 136

Веб-сайт: <http://keui.univer.kharkov.ua>

© Східний інститут українознавства імені Ковальських

© Автор статті

© Оригінал-макет та художнє оформлення – зазначене у бібліографічному описі видавництва

© Ідея та створення електронного архіву часопису – А. М. Домановський

Література:

1. *Predchůdce českého postilionu aneb predmluva na Noviny ceske.* —Praha, 1719.
2. *Klimeš. V. Počátky českého a slovenského novinářství.* —Praha, 1955. 54—58; Мильников А. С. Чешская книга. Очерки истории (Книга. Культура. Общество). —М., 1971. —С.107—108.
3. *Мильников А. С. К вопросу о формах проявления славянского самосознания в чешском обществе XVII века // —Slavia, 1970. № 4. S. 578—590; Myl'nikov A. S. O slovanské sebeuvědomění v české společnosti XVIII století // Slovanský přehled, 1971. № 1. S. 30—38.*
4. *Мильников А. С. Картина славянского мира: взгляд из Восточной Европы. Этногенетические легенды, догадки, протогипотезы XVI — начала XVIII века.* —СПб., 1996. —С.139—203.
5. *Рогов А. И. Русско-австрийские культурные связи XVII в. // Австро-Венгрия и славяно-германские отношения.* —М., 1965. —С.23.
6. См.: *Мильников А. С. Искушение чудом: «Русский принц», его прототипы и двойники-самозванцы.* —Л., 1991. —С.8—16.
7. *Флоровский А. В. Чехи и восточные славяне.* Прага, 1947. —Т.2. —С.426.
8. *Мильников А. С. О книговедческом методе в источниковедении: К постановке вопроса // Книга. Исследования и материалы.* —М., 1972. —Т.25. —С.8—21.

Переклад з російської Т. О. Валийової

Додаток

«ЗРАЗКИ ЗАБОБОННОЇ ЖОРСТОКОСТІ...»

(новини з Росії та Польщі в першому номері
першої газети в Україні)

«Gazette de Leopold» була, як вважається, першою газетою, яка видавалася на терені України¹. Газета виходила у Львові (Лембергу),

якій тоді належав Австрійській Імперії, у 1776—1777 роках. Незважаючи на французьку мову видання, «Gazette de Leopol» являла собою типовий провінційний «листок», в якому новини подавалися з великим запізненням і без особливого аналізу. Нижче наводяться два уривки з першого (за 1 січня 1776 року) номера газети — кореспонденції з Росії та Речі Посполитої (Польщі) (переклад Ореста Мацюка).

1.

З МОСКВИ, 1 ГРУДНЯ. Генерал-майор князь Голіцин² під час останньої кампанії мав серйозну сварку з паном Чепіловим³: цей останній, повернувшись до Москви і побачивши князя, відчув бажання помститися, викликав князя на дуель і завдав йому смертельного удару шпагою. Родина Голіцина, вважаючи, що дуель проходила не за правилами і запідозривши п. Чепілова в якійсь підступності, зажадала відкрито справедливості й подала скаргу на найвище ім'я. Її Імператорська Величність⁴, після перевірки всіх обставин справи, розжалувала п. Чепілова і, як кажуть, вислала; нещасний князь викликає тим більше співчуття, що, окрім високих талантів, які його вигідно вирізняли, він саме мав одружитися з донькою князя Волконського⁵.

2.

З ВАРШАВИ. Здається, Польща заповзялася нагадати Європі зразки забобонної жорстокості, гідні хіба що Віку нецтва; оповіді з найщасливіших років його здаються перебільшеними, щоб не сказати неймовірними. Один з малих деспотів в Калуському краї, який, на нещастя, очолює трибунал, щойно засудив до спалення кількох літніх жінок. Злочин цих бідолах полягав у тому, що вони нібито заворожили довколишні лани й причинили посуху, яка панувала цього літа в околиці. Вони загинули в полум'ї, перш ніж людяність і розум спромоглися б тут чимось зарадити. Цього одного прикладу досить, аби засвідчити недосконалість юриспруденції, коли статок, життя і честь людей залежать від незаконних рішень судді, такого ж дурного, як неосвіченого⁶.

Старожитності. — 1991. — Ч. 9. — С. 10—12

Коментар:

1. Мацюк О. Найдавніша газета в Україні // Старожитності. — 1991 — Ч. 9 — С. 10—12.

2. Князь Петро Михайлович Голіцин (1738—1775), шталмейстер, генерал-поручик (в тексті помилково — генерал-майор) «високі таланти» якого проявилися під час війни з Пугачовим, був, як вважалося, найбільш вірогідним «кадидатом» на роль чергового фаворита Катерини II. Загинув на дуелі 11 листопада 1775 року.

3. Чепілов — мається на увазі Шепелев Петро Амплієвич (1737—1828), офіцер російської армії, близький до Григорія Потьомкіна. Після дуелі оженився з родичкою останнього Надією Ізмайловою. Таким чином ця на перший погляд «світська» історія насправді є типовим політичним вбивством, в якому Шепелев виступив в ролі найманого кіллера.

4. Катерина II (1729—1796), імператриця Всеросійська (з 1762 р.). У той час біля її трону йшла гостра боротьба між кількома «фракціями» — Паніних, Орлових та нового фаворита (з квітня 1774 р.) Григорія Потьомкіна. Князь Петро Голіцин був близький до графа Микити Паніна.

5. Князь Волконський Михайло Микитович, генерал-аншеф. Під час перевороту 1762 року підтримав Катерину II, член її першої «таємної ради».

6. Звертає на себе увагу дещо зверхній тон, в якому газета переказує жакливу історію, яка сталося в сусідній Польщі. Автор кореспонденції явно натякає на те, що в Австрійській Імперії такі «зразки забобонної жорстокості» неможливі. Між тим, пишались було нічим. В тій же Галичині неодноразово відбувалися страшні акти вбивства (у тому числі спалення) тих, кого вважали відьмами та упириями. І це продовжувалося не тільки у XVIII-му, але навіть у «культурному» XIX столітті (Наприклад: Франко И. Я. Сожжение упырей в с. Нагуевичах в 1831 г. // Киевская Старина. — 1890 — № 4).

Підготував А. В. Шмалько